

روایت پارسونز آخرین سفیر بریتانیا از انقلاب اسلامی

۱۵ بهمن ۱۳۹۶ ساعت ۱۹:۵۷

انتخاب پارسونز به عنوان سفیر با اهداف خاصی صورت می‌گرفت. در واقع هدف اصلی پارسونز از مأموریت در ایران، عادی ساختن روابط کشورش با شاه و دولت او بود. بنابراین از زمانی که وی به عنوان سفیر انگلستان به ایران فرستاده شد روابط ایران و انگلستان وارد مرحله ای از حسن تفاهم و همزیستی مجدد گردید . . .

کافه تاریخ- مقاله تاریخی

آنتونی پارسونز، آخرین سفیر بریتانیا در ایران پیش از وقوع انقلاب اسلامی می‌باشد. وی در حساسترین دوره حکومت پهلوی یعنی سالهای ۵۲-۵۷ به عنوان سفیر بریتانیا در ایران انتخاب شد و از نزدیک شاهد بسیاری از تحولات سیاسی ایران بود. از این رو نه تنها کتب و صحبت‌های وی پیرامون اتفاقات آن سالها منبع مهمی در تبیین بسیاری از حوادث آن روزگار است، بلکه گزارشات وی به کشورش در باب تحولات ایران جهت تصمیم‌گیری برای آینده ایران، نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. وی در کنار سولیوان، آخرین سفیر آمریکا در دوره رژیم پهلوی، تمام اتفاقات ایران را رصد و بر اساس آن به تحلیل آن وقایع پرداخته و به کشور خود اطلاع میداد. بر اساس این توضیحات، عملکرد این فرد در ایران طی آن سالها و نیز دیدگاه او نسبت به انقلاب ایران، موضوع محوری نوشته پیش رو را تشکیل میدهد.

آنتونی پارسونز که بود و در دوران مأموریتش چه کرد؟

سر آنتونی پارسونز، آخرین دیپلمات بریتانیا در ایران طی سالهای ۱۹۷۴-۱۹۷۹ بود و به فاصله چند روز بعد از خروج محمدرضا شاه ایران را ترک کرد. وی پیش از این، در سمت معاونت امور خاورمیانه در وزارت خارجه، خدمت میکرد. وی در زمان اقامت خود، دلبستگی خاصی به ایران پیدا کرد. چنانچه در بخش از توصیفات خود درباره ایران میگوید «تو در توهای این بازار انگار که از روزگار هزار و یک شب و شهرزاد باقی مانده است، بازار تهران شبیه هیچ جای دیگری نیست، جز افسانه‌های کهن.»^۱ انتخاب

پارسونز به عنوان سفیر با اهداف خاصی صورت می‌گرفت. در واقع هدف اصلی پارسونز از مأموریت در ایران، عادی ساختن روابط کشورش با شاه و دولت او بود. بنابراین از زمانی که وی به عنوان سفیر انگلستان به ایران فرستاده شد روابط ایران و انگلستان وارد مرحله‌ای از حسن تفاهم و همزیستی مجدد گردید. «۲»

انگلیس که در سال ۱۳۴۹ نیروهای خود را از خاورمیانه خارج کرده بود، در رقابت تنگاتنگ با آمریکا درصدد حفظ بازارها و منافع اقتصادی خود بود. در این راستا تأمین نیازهای نفتی نیز اهمیت خاصی داشت. بر همین اساس، تلاشها از سوی پارسونز جهت تقویت روابط دو کشور آغاز شد. این تلاشها تا حدی بود که روابط اقتصادی، نظامی و سیاسی دو کشور را به سطح مطلوبی تا پیش از او رساند. «به نحوی که در دوران سفارت او روابط سیاسی و نظامی دو کشور در سطح بسیار خوبی قرار داشت، به نحوی که انگلستان تلاش میکرد فروش و صادرات هر چه بیشتر تولیدات خود به ایران را افزایش دهد و در بهره‌کشی از نفت ایران مشارکت گسترده‌ای داشته باشد.» ۳ به طور کلی مسائل اقتصادی برای انگلیس از اهمیت و اولویت بیشتری برخوردار بود و همانطور که نیکی کدی هم میگوید، «روی هم رفته انگلستان فقط از آن دسته از اصلاحاتی حمایت می‌کرد که موجب تسهیل هر چه بیشتر تجارت انگلیسیها و حفظ جان خارجیها و افراد وابسته به آنان می‌شد.» ۴

این روابط در نهایت به سود انگلستان نیز تمام شد و تلاشهای پارسونز در زمینه بهبود به نتایج مورد انتظار منجر گردید. چنانچه «از لحاظ اقتصادی در فاصله سال های ۱۳۵۲ تا ۱۳۵۶ ایران بازاری عمده برای کالاهای انگلیسی به شمار میرفت. در طی همین سالها، انگلیس در تجارت با ایران مقام چهارم را داشت.» ۵ از لحاظ سیاسی نیز وضعیت طبق انتظارات انگلیس برآورده شد. همانطور که خود پارسونز نیز اعتراف میکند: «قدر مسلم این بود که دوام رژیم شاه و توفیق او در اجرای برنامه‌هایش به سود ما بود. بعید به نظر می‌رسید که هیچ رژیم دیگری در ایران منافع اقتصادی و بازرگانی و هدف‌های سیاسی و استراتژیک ما در ایران را بهتر از رژیم شاه تأمین نماید» ۶ با این حال، دوره مأموریت پارسونز مصادف با حساسترین دوره حکومت پهلوی یعنی سالهای نزدیک به انقلاب گردید. پارسونز شاهد بسیاری از اتفاقات ایران در آن دوره بود. طبیعی است که وی تحلیل خاصی از وقایع آن دوران داشته باشد. پارسونز در کتاب معروف خود «غرور و سقوط» که در همین رابطه یعنی وقایع و اتفاقات ایران طی سالهای مأموریت خود پرداخته، تحلیل خود از وقوق انقلاب را نیز بیان نموده است. البته شرح کامل این کتاب و دیدگاه وی از انقلاب، مجال دیگری را میطلبد، ولی اشاره به برخی از دیدگاههای مختصر وی در باب وقوع علل انقلاب اسلامی از نکات جالب این کتاب و تحلیلهای پارسونز است.

علل وقوع انقلاب اسلامی از دیدگاه پارسونز

پارسونز در بخشهای مختلف کتاب به عامل مدرن سازی ایران توسط شاه به عنوان مهمترین دلیل نارضایتی بخشهای سنتی جامعه اشاره کرده است. او در بخشی از کتاب خود میگوید: «ما میدانستیم که عناصر مذهبی در ایران سرسختانه با برنامه های شاه برای تبدیل ایران به یک کشور صنعتی و مدرن و ترویج معیارهای تمدن غرب در این کشور مخالفت میکنند.» ۷

پارسونز برگزاری جشنهای ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی را نیز یکی از مصادیق برنامه‌های مدرن سازی شاه و همسرش دانسته و آن را عاملی در تحریک احساسات مذهبی مردم میدانند. به نظر وی «این گونه کارها در توده‌های مردم مسلمان و رهبران مذهبی آنان که مخالف رژیم بوده اند تأثیر نامطلوب و عمیق بر جای گذاشته است. شاید به نظر او (شهبانو) این گونه اقدامات به عنوان روشهای درمانی برای جدا کردن مردم ایران از روشهای اسلامی بود.»^۸ البته پارسونز در کنار برنامه های مدرن سازی بر فضای سیاسی -کشور و اختناق حاکم بر آن نیز اشاره کرده و از آن به عنوان عامل نارضایتی در میان طبقات روشنفکر جامعه یاد میکند. «ما می دانستیم که حکومت استبدادی شاه و فشار و اختناق حاکم بر ایران موجب عدم رضایت و گسترش موجب مخالفت در میان روشنفکران و دانشجویان ایرانی شده بود.»^۹ از نظر پارسونز، فضای سیاسی کشور در آن دوره به گونه‌ای بود که «زندانی کردن افراد بدون محاکمه، شکنجه و اعدامهای سریع و آزار و تعقیب دانشجویان و کارگزاران مخالف و ناراضی یک امر عادی به شمار می آمد.»^{۱۰}

علیرغم این اعترافات، پارسونز در مقام یک سفیر به بسیاری از جوانب انقلاب توجه نکرده و یا به تحلیل و درک درست از آنها نائل نیامده است. چنانچه در بخشهایی از کتاب، علیرغم اعتراف به فضای سیاسی اختناق آمیز، از شاه به عنوان فردی دموکراتیک یاد میکند. با این حال حضور پارسونز در ایران، موجب تحولاتی در زمینه بهبود ارتباطات ایران و انگلیس بود و به تقویت روابط فی مابین انجامید. او انقلاب ایران را تا ماههای منتهی به آن از نزدیک مشاهده نمود و با اعتراف به عظمت انقلاب اسلامی، آن را با انقلابهای روسیه و فرانسه برابر دانست.

فهرست منابع

۱. سایت تاریخ ایرانی، «سر آنتونی پارسونز، چشم بینای بریتانیا در ایران»، سفیری که غرور و سقوط شاه را دید"، امیلی امرایی، ۳ دی ۱۳۹۰
۲. علیرضا ازغندی، روابط خارجی ایران (۱۳۲۰-۱۳۵۷) تهران: نشر قومس، ۱۳۸۴، چاپ ششم، ص ۴۲۹
۳. ازغندی، همان، ص ۴۲۹
۴. نیکی. آر. کدی، ریشه‌های انقلاب، ترجمه دکتر عبدالرحیم گواهی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۵، صص ۷۵-۷۶
۵. منوچهر محمدی، «انگلیس پشت پرده» گنجینه معارف، صلنامه زمانه، شماره ۳ و ۴، پایگاه اطلاع رسانی حوزه

۶. آنتونی پارسونز، غرور و سقوط، ترجمه دکتر منوچهر راستین، انتشارات هفته، تهران، ۱۳۶۳، چاپ دوم، ص ۳۹

۷. همان، ص ۱۸

۸. پارسونز، همان، صص ۵۲ - ۵۳

۹. همان، ص ۱۸

۱۰. پارسونز، همان، ص ۱۸

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۳۶۶۰۳/روایت-پارسونز-آخرین-سفر-بریتانیا-اسلامی-انقلاب-بریتانیا-سفیر-آخرین-پارسونز-روایت/۳۶۶۰۳>